

til gengæld går de kun i ringe grad i dybden. For den historisk interesserede giver bogen lejlighed til nogle timers behagelig underholdning. Selv om man måske ikke ofte vil benytte bogen som opslagsværk, havde det ikke været uden betydning, om den havde været forsynet med en saglig indholdsfortegnelse; det kunne have været gjort forholdsvis let, da den trods den fortløbende tekst er klart disponeret i 29 småafsnit.

*Vagn Dybdahl.*

*Rasmus Berg: Minder fra Haandværk og Industri. (Universitetsforlaget i Aarhus, 1954). 115 s.*

Erhvervsarkivet i Århus har som et særligt skrift udsendt håndværks- og industrihistorikeren Rasmus Bergs erindringer, tilrettelagt af arkivar Vagn Dybdahl. Rasmus Berg havde gennem sit lange liv oplevet meget og kom ved sin flid og arbejdskraft frem inden for håndværkets organisationer uden dog at nå toppen, og hans skildring giver ikke noget nyt til forståelsen af de problemer, der mødte håndværket i sidste fjerdedel af forrige århundrede, da det skulle bygge en organisation op til erstatning for lavene. Mere værdi har de til belysning af hans egen personlighed, der synes så lidet sammensat, at den ikke kan rumme større gåder, og de giver adskilligt til forståelse af stemninger og tilstande i Århus i 1870'erne og begyndelsen af 1880'erne. Disse afsnit har med nogle ændringer været offentliggjort i Aarbøger for Aarhus Stift 1935, s. 106—122, og 1936, s. 1—29, og for den, der dyrker kildesammenligningskunst, kan en kritisk undersøgelse af de indbyrdes afvigelser være underholdende. Mere værdi har det vel at rejse det spørgsmål, om Rasmus Bergs opfattelse af tiden kan tillægges almindelig gyldighed. Der foreligger nu så mange skildringer af livet i Århus for 75—100 år siden fra vidt forskellige kredse, at der skulle være mulighed for at nå frem til et helhedsbillede. Rasmus Berg skildrer garnisonslivet i provinsbyen, som det blev set med underofficerens øjne, men hans vurdering bliver derved lige så ensidig som den, der kendes fra officerskredse, og hans skildring af håndværket i Århus er for snæver og giver f. eks. intet, som kan belyse den store vækst, det har haft. Alt dette er forklarligt under den forudsætning, at Rasmus Berg aldrig gjorde sig fri af sin barndoms milieu, og disse afsnit af hans erindringer må sammenstilles med de efterhånden talrige beretninger, der foreligger om arbejdernes og håndværkernes rejsning for et par generationer siden, men da de rækker længere tilbage end de fleste andre skildringer, får de derved en særlig værdi. Den ville have været større, hvis han også havde givet nogle bidrag til forståelsen af socialismens opståen og første udvikling i Århus, men på dette punkt må man søge andre kilder. Dagliglivet, dets omgivelser og stemning har Rasmus Berg derimod haft et skarpt blik for, man mærker, at her har hans hjerte ligget lige til den høje alderdom, og her er hans skildring af umiddelbar værdi.

*Helge Søgaard.*

*C. F. Ricard: Rejsebreve. Udg. af Jean Ricard. (Berlingske, 1954). 174 s.*

Slægten Ricard kom til Danmark i slutningen af 1820'erne, da Aure Ricard sammen med sin danskfødte hustru på Kongens Nytorv i København åbnede en modehandel. Med deres ældste søn Christian Frederik Ricard (1830—1908)

indledes rækken af de fortjenstfulde embedsmænd, som slægten har fostret. C. F. Ricard blev selv som 35-årig departementschef i justitsministeriet, et embede han beklædte i næsten 40 år; ret naturligt blev han mere og mere betragtet som selve justitsministeriet. Gennem medlemskab i talrige lovkommissioner fik han en betydelig indflydelse på tidens lovgivningsarbejde, dette og hans administrative indsats begrundes til fulde, at materiale til belysning af hans personlighed på forhånd må mødes med interesse. De udgivne breve — med udmærket noteapparat — er skrevet hjem fra en rejse i 1862, der gik til Tyskland, Schweiz, Italien og Frankrig. De er såre tiltalende, friske og lunefyldte, og de vidner om både en veludviklet iagttagelsesevne og sans for at videregive indtrykkene. Trods de mange fremmedartede oplevelser er brevsriveren stærkt bundet til hjemmet og danske forhold, som han gang på gang vender tilbage til. Brevene giver et godt indtryk af tidens rejseliv, og beretningerne fra London og Paris viser C. F. Ricard som en fortræffelig stilist. I det hele er samlingen en understregning af den livsnærhed og alsidige interesse for samfundsforhold, der prægede den senere departementschefs embedsvirksomhed.

*Vagn Dybdahl.*

*Prins Georg af Grækenland. Erindringer ved Hans Roger Madol. (Berlingske, 1954). 56 s.*

Bortset fra et godt billedmateriale har disse erindringer ikke nogen synderlig værdi for historikeren. De glimt, de giver af Fredensborg-hoffet, føjer ikke nyt til det allerede kendte, og set under en almindelig litterær synsvinkel er det blot nogle tyndbenede og spredte indtryk, som Hans Roger Madol har samlet sammen under samtaler med prinsen.

*Vagn Dybdahl.*

*Jul. Bomholt: På vej til livet. (Fremad, 1954). 207 s.*

Ved fremkomsten blev dette første bind af Bomholts erindringer i dagspressen mødt med al mulig honnør. Man fæstnede sig ved de fine personskildringer, den vellykkede genskabelse af barnesindet og den træffende stil; alt dette er rigtigt og gør et dybt indtryk på læseren. Tilbage bliver at meddele historikerens indtryk af bogen, og det er, at den betyder en fremlægning af et kildestof, der for al fremtid vil være centralt, når det gælder arbejdervilkår og arbejderliv omkring århundredskiftet. Storbyens arbejder kendes fra skønlitteraturen og fra erindringer — her skal blot erindres om maleren Anton Hansens »Drengen drømte« (1951), en art pendant til Bomholts — og landalmuens liv er ikke mindre velkendt; med »På vej til livet« er det provinsbyens arbejdere, der har fundet deres skildrer. De to erindringsbøger, Anton Hansens og Bomholts fremtræder på sin vis som en art bilag til partihistorien »En bygning vi rejser«, der netop mangler den almene baggrund, som disse bøger giver.

Stedet er Silkeborg, og menneskene er landalmuens folk, der er blevet arbejdere i byen, men endnu opretholder forbindelsen med hjemstavnen gennem bedsteforældrene. Gennem bedstemoderen og hendes helhest, der kom haltende ned af Balle bakke, knyttes forbindelsen ned gennem århundreders folketro. Faderen blev arbejder på papirfabrikken og leder af papirarbejdernes